

fald for senmiddelalderen kunne have været meddelt bedre magistratslister end de (s. 350) anførte borgmesternavne, og specielt den for Odense ret specielle »patricieradel« forekommer en lidt nærmere omtale værd.

Men selv på det kirkehistoriske område rummer det fynske materiale faldgruber, som bestemt ikke er lette at undgå for ikke-specialisten. Vel præsiderede Odensebispen 1475 (s. 325) på et »landemode«; men såvel dato som deltagerliste viser klart, at der her var tale om landsdelens specielle godsejerforum, der netop i senmiddelalderen foretog en omfattende lokal forordningsvirksomhed. Dvs. at der i hvert fald ikke er tale om stiftets kirkelige synode, der for at undgå eventuelle forvekslinger da heller aldrig benævnes landemode i fynsk middelalder.

En teori om, at det store antal sognekirker i stiftsstæderne skulle skyldes ønsket om at give domkapitlets medlemmer indtægtsforøgelse (s. 326) er mig bekendt uhjemlet i dansk kirkehistorie, og i hvert fald turde pointen være, at spørgsmålet var ret irrelevant for netop Odenses vedkommende. Og vel kaldte en efterkommer af den (s. 338) nævnte væbner i Anderup sig lejlighedsvis »Rantzau«; men dette berettiger ikke til at gøre ham til »et medlem af slægten Rantzau«, idet adelshistorikere for netop at undgå forvekslinger benævner denne beskedne fynske lavalsslægt »Rantzau af Fyn I«.

Først de sidste fem sider søger at indhente noget af det forsømte ved, næsten som en ekskurs, at meddele det nødtørftigste om byråd, lav og gilder m.v.

Derpå tager dr. Venge sig til slut af de unægteligt meget spændende begivenheder under Christiern II, reformationstid og Grevens Fejde, nærmest i form af en række essays som det store afsnit om dronning Christines hof i

Odense, dvs. en meget læseværdig gennemgang af, hvad sådanne regnskaber (bl.a.) kan fortælle, heriblandt også en del byhistorisk stof. Men det hurtigt læste afsnit virker unægtelig også hastigt affattet; mon ikke bispens »bryllup« (s. 378) er dennes vielse (dvs. til biskop)? Nogle »hofmænd« er (s. 414) blevet til »husmænd« (socialrealisme eller hastværk?); Næsbyhovedlensmanden Niels Jepsen (s. 421ff.) er vel næppe en Bryske, skønt både han og hans fader førte et sådant våben; men af Algudsen-slægten var de i hvert fald ikke (se Erslev: Len og lensmænd, der ellers synes flittigt benyttet). Den kendte Herman Vale er blevet til »Vole« (og dermed i registeret – der virker ret mekanisk udskrevet – skilt fra sin slægtning Hans), og den s. 438 anførte reformatoriske zelot Laurids Helgesen er s. 444 pludselig blevet til en Pedersen.

Lejlighedsvis virker det ligefrem, som om forfatterne på de givne vilkår har fundet opgaven uløselig; i hvert fald er resultatet blevet derefter. Det i øvrigt smukt udstyrede bind rummer utallige, ofte meget instruktive kortskitser; men da et kortregister (eller blot diverse indbyrdes henvisninger) ganske savnes, er det umuligt at få det rette udbytte af det utvivlsomt betydelige arbejde, der er lagt heri.

Troels Dahlerup

Axel Steensberg: *Herningsholm og Hosebinderne*. (Poul Kristensen, Herning, 1982). 229 s. Ill.

Byen Herning har en historie, der er forskellig fra andre købstæders. Den er opstået tilfældigt, da der skulle bygges et tinghus for Hammerum herred, og Gellerup ikke stræbte efter at få det; 1827 blev det rejst i Herning, og efterhånden kom alt det andet til, som ken-

detegner en by, så den 50 år efter havde alt, om end efter en beskedent målestok og uden formel status som købstad, og dens vækst blev fremmet ved egnens opdyrkning. Fremgangen er stadig fortsat. I sognet fandtes fra gammel tid herregården Herningsholm, i lang tid ejet af adelslægter, men senere på borgerlige hænder. Det ville have været naturligt, om herregårdens ejere havde medvirket til Hernings opkomst, hvad der også ville have været til gavn for dem selv, men herom høres der intet. Den lå som en relikv fra en svunden tid, mens fattige og flittige folk byggede byen op, indtil en behjert mand, A.J. Dideriksen skænkede hovedbygningen med den nærmest omliggende jord til Herning kommune. Om bygningen og dens restaurering giver bogen en udførlig beskrivelse.

Istandsættelsen blev gennemført med støtte fra mange sider, men der var også modstand, fordi andre mente, at der ikke var grund til at bevare dette minde om brutale og egoistiske adelsmænd; heri kan de have ret, men mere tungtvejende er det dog, at gården er stedets eneste gamle mindesmærke, efter at den beskedne sognekirke var blevet nedrevet, skønt den kunne være blevet bevaret, som Skive har gjort det, da denne by fik en ny kirke; og Herningsholm ejer så store æstetiske og historiske værdier, at alene de anbefaler husets bevaring, som også Axel Steensberg udførligt argumenterer for. Til repræsentationslokaler for Herning vil gården give al ønskelig plads.

Men Herningsholm kan bruges til mere. Lederen af Herning Museum Ulla Thyrring foreslog, at gården også skulle være et museum for St.St. Blicher, og Axel Steensberg følger denne tanke op med varme ord i sin bog. Nogen særlig tilknytning til Herningsholm havde Blicher dog ikke, og bogens ar-

gumentation virker langtfra overbevisende. Vium, Randlev, Thorning og Spentrup er de steder, hvortil Blichers navn stedse vil være knyttet, ikke til Herning, men til Herning Museum har H.P. Hansen samlet så mange minder om hedens digter, at de i stedet for at stå sammenpakket i et rum på museet har fuld ret til at få en værdig ramme i værelserne på Herningsholm. Blicher er den eneste af vore guldalderforfattere, der stadig læses, måske fordi han på mange måder var forskellig fra dem, der blev hævet til skyerne i hans samtid. Han har også skrevet om hensynsløse herremænd, så man kan ved et besøg på Herningsholm lade gården minde om dem, mens møbler og andre sager fortæller om digterpræstens mere ydmyge omgivelser. Det er imidlertid ikke alene Blicher, der mindes. Bag bogen ligger Herning bys stræben efter at finde sin særart og historie.

Ind i fremstillingen af herregårdens historie bringes der oplysninger om egnens hosebinderi og hosekræmmerne, hvis arbejde var af væsentlig betydning for Hammerum herred. Bogen er tilegnet Ulla Thyrring, efter hvis forslag Herningsholm er blevet et museum for St. St. Blicher.

Helge Søgaard

Landbohistorisk Tidsskrift. Bol og By 2. række, 4. bind: *Forvaltning og ejendomsudvikling i det 17. århundrede (1570-1660)*. Red. af Michael Hertz og Erik Helmer Petersen. (Landbohistorisk Selskab, 1982). 197 s.

Orla K.O. Damkier skriver om den feudale produktionsmåde på krongodset i perioden 1610-60 (Lensregnskaber og lensadministration 1610-60) med interessante iagttagelser over arkiv- og regnskabsmæssige problemer.